

215. BAZELN, IJLEN.

Wartaal spreken.

Bazelen is kindertaal spreken, onzin praten. Een normaal mens, die weinig verstand heeft of zijn verstand niet gebruikt, bazelt.

Ijlen is verward, onsamenhangend spreken in de koorts.

Wat bazelt hij toch steeds van veranderingen?

De tyfuslijder lag al maar door te ijlen.

216. BEDACHTZAAM, BEHOEDZAAM, OMZICHTIG, VOORZICHTIG.

Met overleg handelend, om schade of gevaar te ontgaan.

Bedachtzaam wil zeggen, dat men eerst behoorlijk nadenkt over hetgeen men zal ondernemen, dat men het voor en tegen wikt en weegt en de beste middelen zoekt om zijn doel te bereiken.

Behoedzaam geeft te kennen, dat men in gevaarlijke omstandigheden op zijn hoede is om zich zelf of anderen bij dreigend gevaar voor schade te bewaren.

Omzichtig heeft ongeveer de betekenis van *behoedzaam*, doch het drukt sterker de voorzorg uit om toe te zien of alles veilig is en er geen gevaar dreigt.

Voorzichtig duidt aan, dat men zoveel mogelijk alle gevaren voorziet, die zouden kunnen ontstaan en dan ook zó handelt, dat men deze gevaren tracht te ontgaan.

Een godvruchtige is rijp bedachtzaam in zijn rede. (VONDEL.) Zeker licht in ons, dat ons, zo wij het bedachtzaam volgen, nooit misleidt.

Wie blijft echter altoos zo behoedzaam, dat hij nooit zijn medemens onrechtvaardig beoordeelt? Behoedzaam schreed hij voorwaarts.

Geen omzichtig veldheer zou anders dan met behoedzaamheid onze grenzen naderen. O, men moest zo omzichtig met zulke slimme kinderen zijn.

Hij is steeds voorzichtig in zijn spreken. Voorzichtig te werk gaan.

217. BEDEKKEN, BEMANTELEN, BEWIMPELEN, VERBLOEMEN.

Iets voor het oog verbergen.

Bedekken wordt gebruikt in letterlijke en in figuurlijke zin; het duidt aan, dat men iets min of meer onzichtbaar maakt, door er iets over te leggen, te hangen, enz.

Bemantelen en **bewimpelen** worden alleen figuurlijk gebruikt; zij drukken uit, dat men iets onder enig voorwendsel wil verbergen, vooral datgene wat slecht of lelijk is en waarover men zich heeft te schamen.

Verbloemen is eigenlijk iets verbergen onder de bloemen, waarmee men het bestrooit en figuurlijk dus een schone schijn aan iets geven, het vergoelijken.

De tafel met een kleeid bedekken. Twee van haar bedekken uit schaamte hare aangezichten met de handen. Zijn armoede bedekken.

Geronimo trachtte de zaak, zooveel hij kon, te bemantelen. Die daad van vijandschap, ternauwernood met de nietigste voorwendsels bemanteld, eiste weervraak. Maar dan heeft hij het gedaan om zich zelven te verontschuldigen, om zijn onbeschaamdheid te bemantelen.

Men mag de booswicht beklagen, maar men moet zijn boosheid niet bewimpelen. Met deze dekmantel zocht ze haar misslag te bewimpelen. De waarheid bewimpelen.

De toedracht der zaak verbloemen. Iemands gedrag verbloemen.

218. BEDELAAR, SCHOOIER, LANDLOPER, VAGEBOND.

Bedelaar is iemand die om aalmoezen vraagt.

Schooier is een slecht geklede, zwervende bedelaar, en wordt in deze betekenis inzonderheid in Zuid-Nederland gebruikt.

Landloper en **vagebond** is iemand die zonder vaste woon- of verblijfplaats en zonder bepaald middel van bestaan rondzwervt, en door bedelarij e. d. aan de kost tracht te komen.

Het is een vergulde bedelaar. Bedelaarsgestichten ter opneming van bedelaars en landlopers.

Waarom al die schooiers aan te lokken?... waarom die uitdeling van geld, van klederen, van ik weet niet wat al! (LOVELING). Door de straat ijlen zij, de schooiers in bonte lompen... want zij kennen de huizen. (GERMONPREZ.)

Vele landlopers waren niet te goed om iemands beurs te beloven. Dat voor landlopers en vagebonden gehouden en als zodanig gestraft zullen worden... (Wetboek.) Max die vuil en belabberd als een landloper, binnen kwam. (STREUVELS.)

219. BEDENKEN (ZICH), OVERWEGEN, ZICH BERADEN.

Over iets nadenken.

Bedenken (zich) is het zwakst en geeft alleen te kennen, dat men over iets denkt, dat men iets in overweging neemt; dikwijls betekent het ook dat men ten gevolge van een overweging van besluit verandert.

Overwegen is iets zorgvuldig overdenken, iets wikken en wegen, er in zijn gedachten het gewicht van bepalen, het voor en tegen nagaan, dus een zaak van alle kanten bekijken.

Zich beraden onderstelt dat men enige tijd nodig heeft, alvorens de uitslag van zijn denken te kunnen uitspreken.

Zonder mij te bedenken, liep ik de stoep op. Ik wil mij eerst nog bedenken. Hij heeft zich bedacht. Meteen stond hij op, doch bedacht zich.

Nu ik die getuigenis aandachtig onderzocht en overwogen heb, verwerp ik ze toch onvoorwaardelijk. Ik heb de zaak riipelijk overwogen. Hij sprak op gemeten toon, waaruit bleek, dat hij zijn woorden wel overwogen had.

Ik stel voor, dat wij ons morgen, met nuchtere zinnen op de zaken beraden. Aan de erfgenaam wordt een tijdvak van vier maanden vergund, ten einde de boedel te doen beschrijven en zich te beraden. (B. W.).

220. BEDENKEN, UITDENKEN, VERZINNEN.

Een nieuw denkbeeld, een of ander ontwerp voortbrengen.

Bedenken drukt dit uit in 't algemeen en kan ook gezegd worden van zeer eenvoudige denkbeelden.

Uitdenken drukt de bijgedachte uit, dat het plan, dat men gevormd heeft, zo bedacht en geregeld is, dat men aan de uitvoering er van kan denken.

Verzinnen wijst meer op de werkzaamheid van het vernuft of de fantasie.

Ik heb tot nog toe niets beters kunnen bedenken. Ik zal morgen wel een brief bedenken, die mij naar huis roept, en u van mijn gevaarlijk gezelschap ontslaat.

Die dat geweer heeft uitgedacht, was schrander. Men zou een middel moeten uitdenken, om die kwaal te bestrijden.

Het heeft hem heel wat moeite gekost, dat verhaal te verzinnen. Wie heeft dat plan verzonnen?

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

